

ЛЕКЦІЯ 6

ЕКОЛОГІЧНЕ ІНСПЕКТУВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ

Земельные ресурсы - это земли, которые используются или могут использоваться для сельского или лесного хозяйства, градостроительства и т.д..

Земельный фонд Украины составляет 60,4 млн. га и состоит из земель различного функционального назначения, качественного состояния и правового статуса.

Сельскохозяйственная освоенность земельной площади достигла почти 70,0% (является одним из самых высоких в мире), **распашка** - 57,1%, **доля пашни в общей площади сельскохозяйственных угодий превысило 79%**. По показателям распаханности Украина лидирует в мире (для сравнения в Германии, Франции, Великобритании этот показатель не превышает 32%), а лесостепные и степные ландшафты распаханы на 75-85%. **Для нужд промышленности в Украине изымается в среднем за год 4000 га сельскохозяйственных угодий.**

Наивысшую сельскохозяйственную освоенность территории имеют земли Запорожской (88,3%), Николаевской (86,6%), Кировоградской (85,7%), Днепропетровской (82,8%), Одесской (83,2%) и Херсонской (81, 4%) областей. Одной из насущных проблем современности является рациональное использование и охрана земель Украины.

При екологічному інспектуванні земельних ділянок перевіряється:

- наявність Державного акту права власності на землю або Договору оренди, де вказане цільове призначення земельної ділянки та її розміри;
- використання земельної ділянки відповідно до цільового призначення;
- розташування меж земельної ділянки відповідно до встановлених розмірів;
- наявність ділянок, забруднених сільськогосподарськими та побутовими відходами, пестицидами та іншими хімічними речовинами; для встановлення цього здійснюється відбір проб ґрунтів;
- стан ґрунтового покриву, включаючи наявність осередків водної та вітрової ерозії, виснаження родючості;
- наявність і стан полежахисних лісових смуг, заходів протидії водної

ерозії.

5.1. Відповідальність за порушення вимог земельного законодавства

Громадяни та юридичні особи несуть цивільну, адміністративну або кримінальну відповідальність за такі порушення земельного законодавства:

1. укладення угод з порушенням земельного законодавства;
2. самовільне зайняття земельних ділянок;
3. псування сільськогосподарських угідь та інших земель, забруднення їх хімічними та радіоактивними речовинами і стічними водами, засмічення промисловими, побутовими та іншими відходами;
4. розміщення, проектування, будівництво, введення в дію об'єктів, що негативно впливають на стан земель;
5. невиконання вимог щодо використання земель за цільовим призначенням;
6. порушення термінів повернення тимчасово займаних земель або невиконання обов'язків щодо приведення їх у стан, придатний для використання за призначенням;
7. знищення межових знаків;
8. приховування від обліку і реєстрації та перекручення даних про стан земель, розміри та кількість земельних ділянок;
9. не проведення рекультивації порушених земель;
10. знищення або пошкодження протиерозійних і гідротехнічних споруд, захисних насаджень;
11. невиконання умов знімання, збереження і нанесення родючого шару ґрунту;
12. самовільне відхилення від проектів землеустрою;
13. ухилення від державної реєстрації земельних ділянок подання недостовірної інформації щодо них;

14. порушення строків розгляду заяв щодо відведення земельних ділянок.

Законом може бути встановлена відповідальність і за інші порушення земельного законодавства.

5.2 Екологічний контроль при рекультивації порушених земель.

Рекультивація земель є одним з ефективних заходів у вирішенні проблеми раціонального використання земельних ресурсів та охорони навколишнього природного середовища в цілому

Основне завдання рекультивації полягає у тому, щоб шляхом виконання комплексу спеціальних робіт і заходів, привести порушені землі в стан, придатний для використання у сільському, лісовому і рибному господарстві, для промислового і цивільного будівництва, створення рекреаційних зон.

У відповідності з земельним законодавством України підприємства, організації і заклади всіх форм власності при розробці корисних копалин, проведенні геологорозвідувальних, будівельних та інших робіт зобов'язані:

- земельні ділянки, що вивільняються, привести у стан, придатний для використання;
- знімати, використовувати і зберігати родючий шар ґрунту при проведенні робіт, пов'язаних з порушенням земель.

Надання земельних ділянок для видобування корисних копалин відкритим способом, торфу та проведення інших робіт, пов'язаних з порушенням ґрунтового покриву, проводиться після приведення раніше наданих земельних ділянок у стан, придатний для використання їх за призначенням. Не проведення рекультивації порушених земель є грубим порушенням природоохоронного і земельного законодавств.

Рекультивація порушених земель проводиться тільки на основі розроблених спеціалізованими проектними організаціями проектів рекультивації, які отримали позитивний висновок державної екологічної експертизи.

Для підприємств, що будуються, проект рекультивації є частиною робочого проекту на будівництво. У випадках, коли на підприємстві за будь-яких причин відсутній проект рекультивації, воно зобов'язане окремо замовити його розробку у спеціалізованій проектній організації.

Рекультивація проводиться, як правило, в межах, відведених підприємству земель. **При оформленні земельного відводу для будівництва нових підприємств потрібно враховувати додаткову площу, необхідну для виконання рекультиваційних робіт,** в тому числі, на роботи щодо відкосів відвалів і бортів кар'єрів, для складування родючого шару ґрунту і потенційно родючих порід, здійснення протиерозійних та інших заходів.

Роботи по рекультивації порушених земель виконуються поетапно і поділяються на **технічну та біологічну рекультивації.**

Технічна рекультивація порушених земель включає такі види робіт:

- зняття, транспортування і складування родючого шару ґрунту;
- планування поверхні порушених земель (грубе і чисте);
- терасування відкосів відвалів і бортів кар'єрних виїмок тощо;
- ліквідація наслідків усадки відвалів і виконання протиерозійних заходів.

При перевірці стану технічної рекультивації необхідно розглянути матеріали і з'ясувати наявність на підприємстві проекту рекультивації, погодженого відповідними органами, який отримав позитивний висновок державної екологічної експертизи на відповідність виконаних, на час проведення перевірки, робіт проекту рекультивації, **їх якість, при цьому враховуючи такі положення:**

- при проведенні розкривних робіт знімаються і складуються всі горизонти з вмістом гумусу більше 1%;
- для районів розповсюдження ґрунтів з низьким вмістом гумусу - дерново-підзолистих, дернових та інших, - нижня межа вмісту гумусу у родючому шарі, що знімається, встановлюється у кожному конкретному випадку.

Після рекультивації торф'яника, товщина придонного (захисного шару) торфу, необхідного для забезпечення водноповітряного і поживного режимів, повинна складати:

- при рекультивації торф'яників для вирощування сільськогосподарських культур - не менше 0,5 м;
- при рекультивації торф'яників під лісорозведення - не менше 0,3 м;
- при рекультивації торф'яників для використання під водойми, ставково-рибні господарства та інші цілі - 0,15 м;
- при рекультивації ділянок для рибогосподарського використання (до затоплення водою) перевіряється виконання заходів по захисту берегів водоймища від зсувів і розмивання, підтоплення, ерозії, засолення навколишніх земель;
- ділянка, що рекультивується, повинна бути вирівняна, очищена від обривків тросів, шматків труб, шпал, рейок, каміння, що може створити непридатні умови для використання по призначенню.

Біологічна рекультивація включає комплекс заходів по створенню сприятливого водно-повітряного і поживного режимів ґрунту для сільськогосподарських рослин чи лісових порід. Біологічна рекультивація земель, що будуть використовуватись у сільському або лісовому господарстві, здійснюється землекористувачами, яким повертаються або передаються землі, за рахунок підприємств, організацій і установ, які проводили на цих землях роботи, пов'язані з порушенням ґрунтового покриву.

При перевірці виконання біологічної рекультивації необхідно перевірити такі матеріали і вияснити дотримання таких вимог:

1. відповідність, виконаних на час проведення перевірки робіт проекту рекультивації, їх якість;
2. суворе дотримання своєчасності проведення робіт по обробітку ґрунту і догляду за сільськогосподарськими культурами, норм та строків внесення органічних і мінеральних добрив;
3. дотримання меліоративних сівозмін на площах, призначених під рілля і кормові угіддя. На землях, покритих родючим шаром ґрунту,

виращування зернових культур можливе не раніше як на 3-4 рік, а на землях без покриття родючим шаром ґрунту на 4-5 рік після освоєння;

4. посадка плодкових і ягідних культур, виноградників не раніше як після 5-6-річного меліоративного періоду, протягом якого землі, що рекультивуються, використовуються як кормові угіддя.

По придатності для рекультивації породи поділяються на три групи: придатні, малопродатні і непродуктивні.

Продуктивні породи, в свою чергу, поділяються на дві підгрупи:

- а) родючі - найбільш продуктивні для біологічної рекультивації, куди відноситься верхній гумусний шар ґрунту;
- б) потенційно-родючі - незасолені лесовидні суглинки, леси і четвертинні глини.

До малопродуктивних для біологічної рекультивації відносяться породи, на яких ріст і розвиток рослин обмежується через непродуктивні фізичні чи хімічні властивості. За цими властивостями вони поділяються на підгрупи:

- а) малопродуктивні за фізичними властивостями - легко- і середньо-глинисті та піщані породи;
- б) малопродуктивні за хімічними властивостями - кислі і середньо-засолені породи.

Непродуктивні породи поділяються на дві підгрупи:

- а) непродуктивні за фізичними властивостями. До цієї підгрупи відносять важкі глини і скельні породи;
- б) непродуктивні по хімічних властивостях. Сюди відносять сульфідомісні і сильнозасолені породи.

Орієнтовна товщина родючого шару ґрунту, що знімається:

1. для дерново-підзолистих окультурених ґрунтів - 15-20 см;
2. для світло-сірих і сірих опідзолених ґрунтів - 25-30 см;
3. для темно-сірих опідзолених ґрунтів - 40-50 см;
4. для чорноземів потужних, вилугуваних, опідзолених, реградованих 100-120 см;

5. для чорноземів звичайних - 50-70 см;
6. для чорноземів південних і темно-каштанових ґрунтів - 35-50 см;
7. для каштанових ґрунтів - 20-30 см.